

Prefață

Pentru cei care urmăresc peisajul istoriografic recent, dar și evoluția „organică” a scrisului diferiților autori, tomul pe care îl au acum în mână, grație prestigioasei edituri Cetatea de Scaun din Târgoviște, nu poate fi deloc o surpriză. Poate că titlul (*Istoriografia clujeană sub supravegherea Securității, 1945-1965*) surprinde inițial prin amploarea subiectului abordat, dar nu și dacă avem în vedere personalitatea autorului. Liviu Pleșa, consilier superior în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, ne-a obișnuit deja cu prestații curajoase (nu avem în vedere aici doar curajul abordării unor teme, element care nici nu ar trebui luat în discuție în cazul istoricilor ci, în primul rând, vrednicia cu care autorul obișnuiește să se „autocondamne” la o muncă aproape de benedictin prin perfecționismul ei, în scopul elucidării unor teme ample și pline de aspecte spinoase, precum și o anumită superbie, așa spune, cu care se detașează de obiectivul valorificării editoriale imediate a propriei opere, odată ce aceasta este finalizată, atitudine care-l aseamănă pe undeva cu anumiți autori clasici care considerau că un text își împlinește deja menirea odată cu redactarea lui, indiferent de publicitatea sau chiar de publicarea lui ulterioară).

Nu avem câtuși de puțin în intenție să adoptăm stilul encomiastic, însă lectura manuscrisului ne-a obligat să constatăm stilul deosebit de cerebral în care este redactat, stil dublat în mod spectaculos de empatia față de obiectul de studiu și personajele analizate în volum (doza de empatie este însă în mod ideal cumpănită, astfel încât nu sunt depășite limitele proprii stilului strict științific). Autorul și-a bazat demonstrația și, deopotrivă, concluziile, pe o documentare extrem de riguroasă, atât în dosarele create de fosta Securitate, cât și în literatura istorică a perioadei (remarcăm, contextual, excelența cunoaștere a revistelor de istorie apărute în perioada de referință, a căror lectură este, din păcate, deseori evitată de autorii de astăzi, uneori cam grăbiți). Sunt nu numai surprinse, ci și analizate cu un deosebit simț al nuanțelor, ezitățile personajelor, reorientările lor ideologice (dar și limitele acestora!), precum și revenirea (imediat ce împrejurările politice au oferit această oportunitate) la temele tradiționale în scrisul istoricilor clujeni, cât și în ceea ce privește comportamentul acestora („balansul” între calitatea de urmărit de către Securitate și de informator al acesteia fiind, de pildă, un fenomen des întâlnit).

Fără a trece în revistă sumarul volumului, vom remarca abordarea extrem de concretă din subcapitolele introducerii, dedicate atât metodologiei de cercetare și surselor documentare utilizate, cât și contextului care a făcut posibile evenimentele analizate. O atenție specială merită și paginile în care este prezentată politica PCR față de intelectuali, cu o distanțare implicită de unele abordări schematice destul de populare în România („Unul din <<cârligele>> cu care regimul comunist din România încerca să atragă intelectualii de partea sa era cel al campaniei de <<luptă pentru pace>>”, după cum ne semnalează autorul, care nu pune exclusiv pe seama oportunismului anumite adevăruri din perioada de început a noii ordini politice). Studiile de caz incluse în finalul volumului (dedicate lui Ioan Lupaș, Silviu Dragomir,

Ștefan Meteș și Francisc Pall, toți patru mari istorici ardeleni) reușesc să mențină captivă atenția cititorului, deși toți cei menționați fuseseră deja mult invocați și în precedentele capitole. Deși ne este greu să ne hotărâm ce alte mențiuni speciale să facem, atragem atenția în mod cu totul aparte asupra denselor subcapitole dedicate grevei studenților clujeni români din 1946 (care a avut repercusiuni adânci și de durată asupra mediului universitar), precum și manifestărilor aniversare clujene ale Micii Uniri de la 1859, care au dus la așa-numitul „proces <<Hora Unirii>>” (episod cât se poate de real și de dramatic, devenit în timp aproape mitic în conștiința românilor ardeleni, care au aplaudat evocarea metatextuală a acestuia peste decenii, în cel mai faimos roman al lui Marin Preda).

Îndrăznim să afirmăm că volumul lui Liviu Pleșa se va înscrie în rândul celor mai valoroase contribuții istoriografice românești pe tema asumată, alături de cărțile unor specialiști pe deplin consacrați, ca Alexandru Zub, Andi-Emanuel Mihalache sau Lucian Nastasă-Kovács.

De asemenea, considerăm că impactul volumului va fi amplificat și de proximitatea temporală a Centenarului Marii Uniri, având în vedere că o parte dintre istoricii analizați de domnul Pleșa au fost participanți direcți nu numai la lupta de emancipare națională a românilor din Austro-Ungaria, ci și la înfăptuirea Marii Uniri (acesta este unul din aspectele care diferențiază istoriografia de locație ardeleană de cea din alte provincii istorice, fapt pe care autorul îl remarcă la justa lui valoare). Dincolo de eventuale „justificări” de genul instaurării forțate în România a regimului comunist, sau de prezența aici a trupelor și a consilierilor sovietici, reprimarea brutală a acestor personalități de către organele de represiune și justiția din România rămâne o pată greu de șters în istoria națională.

Remarcăm însă că, deși mediul intelectual ardelean nu poate fi analizat fără a insista asupra sentimentelor naționale ale membrilor acestuia, fie că este vorba despre români, maghiari sau germani, autorul reușește un fapt extrem de rar, cel de a ne furniza un text deopotrivă de seducător atât pentru cititorul de naționalitate română, cât și pentru cel de naționalitate (sau chiar de cetățenie) maghiară. Chiar dacă putem ghici un anume entuziasm ponderat al lui Liviu Pleșa față de figuri precum Avram Iancu sau Iancu de Hunedoara și un anumit grad de implicare sufletească atunci când analizează poncifele antinaționale lansate de Mihai Roller, este evident că empatia autorului nu este îndreptată numai înspre istoricii români, cât și, în mod egal, către cei maghiari din România, care sunt personaje la fel de importante ale cărții ca și cei dintâi. Și reușește autorul să își transpună atât de bine empatia în text, încât și un cititor „metis” româno-maghiar, precum subsemnatul, poate finaliza lectura perfect echilibrat și pe deplin satisfăcut din perspectiva ambelor filoane culturale. Ne menținem o anumită rezervă față de scepticismul autorului legat de posibilitatea și succesul recrutărilor efectuate de către Securitate printre intelectualii de naționalitate maghiară din Cluj, deoarece este demonstrabil că astfel de recrutări de succes s-au petrecut în întreaga Transilvanie. Nu este însă mai puțin adevărat că Liviu Pleșa își particularizează analiza pe o anumită perioadă a regimului comunist, mai degrabă una de început, și că are în vedere în primul rând trauma provocată și la Cluj de reprimarea revoluției de la Budapesta, din toamna anului 1956. Modalitățile de conciliere după această traumă, dar și evitarea izbucnirii unor revolte naționaliste în rândul maghiarilor din Transilvania centrală, ca ecou al revoltei din capitala țării

vecine, este un subiect fascinant, care presimțim că va fi abordat substanțial în viitorii ani (remarcăm aici, contextual, excelenta comunicare susținută de istoricul Novak Csaba Zoltan, în cadrul Conferinței Internaționale dedicate „Crizelor anului 1956”, organizată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității și Facultatea de Istorie a Universității din București, în toamna anului trecut).

Încheiem aici, mai grabnic decât am fi fost tentați, aceste rânduri, din convingerea că ar fi mai degrabă contraproductiv pentru cititor să îi reținem prea mult atenția cu prefațarea unui text a cărui lectură directă cu siguranță că îl va captiva și îi va da nu puține teme de reflecție.

Mai adăugăm doar că Liviu Pleșa este un autor consacrat deja în cadrul amplului program de cercetare a istoriei recente care se desfășoară la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Amatorii de lecturi istorice își amintesc, cu siguranță, masivele lui contribuții documentare editate în ultimii ani, toate sub egida CNSAS, fie că este vorba de revelarea modului de funcționare a poliției politice (*Securitatea. Structuri/Cadre. Obiective și metode*, vol. II, 1967-1989, documente editate de Florica Dobre - coordonator, Elis Neagoe-Pleșa și Liviu Pleșa, studiu introductiv de Elis Neagoe-Pleșa și Liviu Pleșa, București, Editura Enciclopedică, 2006, 798 p.), de destinul schimbător al elitei conducătoare a Partidului Muncitoresc Român (*Dosarul Ana Pauker. Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie - 5 decembrie 1961*, vol. I-II, documente editate și studiu introductiv de Elis Neagoe-Pleșa și Liviu Pleșa, București, Editura Nemira, 2006, 585+286 p.), sau de istoria în continuare prea puțin cunoscută a mișcării de rezistență anticomuniste și antisovietice din România, atât cât a putut ea exista (*Organizația de rezistență condusă de maiorul Nicolae Dabija, 1948-1949*, documente editate, studiu introductiv și note de Liviu Pleșa, București, Ed. CNSAS, 2009, 668 p.). Avem acum la dispoziție un volum de autor (anticipat de un substanțial studiu publicat într-unul din numerele recente ale „Caietelor CNSAS”) care, o credem fără rezerve, ne va marca pe toți. Cu siguranță că nu va rămâne ultimul.

Silviu B. Moldovan